

ROZSNYÓ IS HAZATÉRT!

Irta: *Nyíresi-Tichy Kálmán*

ABENNSZÜLÖTT fészek-szeretetével szólok szülővárosomról, Rozsnyóról, de magyar testvéreknek szólok, akik húsz éves rabságunk megszűnését époly szent örömmel ünneplik, mint mimagunk s így nem fogja őket bántani szeretetteljes elfogultságom.

A Magyar Szent Korona egyik gyöngyszemének tartom az ősi bányavárost, Rozsnyót, mely most őrtornyának kőmellére tűzött magyar címerrel s a torony erkélyét körülfutó hatalmas betűkkel hirdeti: «Magyarok voltunk, vagyunk, leszünk!» A címer és körirat esténként nemzeti színekben izzanak s mámorosan üzenik a messzi határba a felszabadult város örömét!

A tér, a rozsnyói völgy, melybe e sugarak beleragyognak, valamikor a diluviális időkben zárt beltenger lehetett, melynek vizei a mai Sajóvölgy szikláin át törtek maguknak utat a délgömöri sik felé. Őstörténete a cotinok és quadok bányászatával kezdődik. Az első oklevéladat, mely Rozsnyót városszabadalmak kapcsán említi, 1291-ből való. Lakói a kezdet kezdetén alemann származású felnémet bányászok voltak, kiket később a környező falvak magyarsága, a reformáció, a Thököly- és Rákóczi mozgalmak forró levegője felszívott s kemény magyarrá edzett. A város nem először szenvedte most a cseh megszállást: a XV. században is huszita kézen volt s abból Mátyás király szabadította ki, Törökdulásból, vallási- és szabadságharcokból bőséges része jutott, a magyar történelem sok nagyja megfordult falai között, — ezek közül a Nagyságos Fejedelem ittjártának emlékét (1706-1707) a városháza falába illesztett márványtábla őrzi. A negyvennyolcas idők csak úgy végigviharozták, mint a világháború vérzivatarra. Ennek emlékét a hősök emlékműve őrzi, félelmesen hosszú névsorral... S a gránitba vésett nevek mintha vért könnyeztek volna húsz éven át... Csak most ragyognak fel igazi aranyragyogással, hogy a hollósereget elűzte a magyar turul!

A cseh megszállás lesorvasztotta Rozsnyót, megtépte lendületét, lekötözte életereit, ki akarta ölni magyar lelkét. Nem sikerült! Hiába fojtották meg iskoláinkat, hiába taktikáztak a vértelen fronton a legkőrmönfontabb eszközökkel: Rozsnyó

megmaradt magyarnak. Elszegényedtünk s azok, akik kenderzsinórral átkötött papírcsomagokkal «vonultak be» valamikor hozzánk, pár év alatt selyemharisnyás, lakkcipős jólétben páváz-
tak utcáinkon. Édesgetéssel csakugy, mint fenyegetéssel, kenyér-
vesztéssel terelgették a polgárságot az állami berkekbe, de —
pár szomorú kivétellel — csak ők maguk maradtak azokban
s hogy mennyien voltak a megszállók, most láttuk csak, mikor
ki kellett vonulniok s végét nem lehetett várni a tornyosra rakott
teherautóknak! Csak akkor szörnyedtünk el: micsoda sáskahad
élősködött rajtunk!

Mintha megfürdött, megfiatalodott volna a város az első,
repeső lobogódíszben, mikor a mi szent színeinkbe tehetetlen
dühükben belelövöldöztek a kivonuló cseh katonák. Azóta
mosolyognak az ősi utcák, daliásan szegezi homlokát égnek az
öreg óratorony, Rákóczi nevéől nevezett kedvencünk, tisztabban
zengenek még harangjaink is, hangjuk levetette a húsz éves
bánat zengését!

Gyönyörűen fekszik Rozsnyó a Sajó völgy érdekes, fel-
duzzadt platóján, mely az alemann bányászok munkájának
nyoma. Középen szíve, a főtér, a valahai «Ringbürgerek» épít-
ménye. Két hosszú főutca nyúlik északra s délre, szerte-
ágazik a többi, kisebb, rövidebb. Hat temploma, négy tornya,
püspöki székháza, városháza, papnevelője, két rendháza, (Pre-
montrei és Ferencrendi) két gimnáziumépülete, elemi iskolái,
zárda-nyaháza és iskolái, múzeuma, nyomdavidálmatai, helyi-
lapjai, a régi jelzőnek: «Sajóparti Athén» — élő alapjai. Egyházi
és magánépítkezéseiben is a gótika és barokk értékes emlékeit
találjuk. A Székesegyház sekrestyéjében egy műtörténelmileg
is számontartott nagyértékű középkori festményt őriz. A Ferenci
Rendház keresztfolyosói gyönyörűek! A püspöki székház ugyan-
csak történelmi levegővel telített, könyvtára kincses ritkaságokat
rejt! A Berzétei (Andrássy Dénes) utca egyik magánháza a
felvidéki barokk kevéssé ismert, de ritkaság példája. Az evan-
gelikus templom hatalmas térhatásával s nyugodt vonalaival a
lehiggadt barokk kiváló műemléke. A főtéren patinás szent-
szobrok emelik a festői hatást, de vannak modern szobraik is,
köztük Kossuth-szobrunk, — melyet a cseh vandalizmus
ledöntött, — most várja diadalmas feltámadását. 1654-ben be-
fejezett óratornyunk Rozsnyónak ugyanolyan jellegzetessége, mint
akár az Eiffel Párisnak, vagy a Frauenkirche ikertornyai München-
nek. Erkélyén még a cseh uralom alatt is gyakran felbúgott a
tárogató méla hangja, hiszen nagyon közel van hozzánk Kraszna-

Horka büszke vára . . . A város múzeuma nagy magyar multunknak minden értékét megmentette a cseh hamisítástól és megrövidítéstől.

Szép körülöttünk a természet is, közel s távol a hegyek, lankák, völgyek, barlangcsodák ezer szépsége hívogatja a természetbarátot.

A társadalom képét rövid pár szóban megrajzolni bajos volna. Egységét hol párt-, hol felekezeti szempontok bontogatták, de a húsz éves megszállás szenvedései mégis eggyé kovácsoltak minden igaz magyart s ez az egység — hisszük, — lesz olyan érett, hogy bátran reábizhatjuk az új, felszabadult korszak nagy teendőinek minden felelősségét.

Rozsnyó értékes talaján értékes emberek éltek, alkottak s vonultak be a magyar Pantheonba. Jólétszi Cházár András, a nagy humanista, a váci Siketnéma Intézet alapítója, nálunk ügyvédkedett s harcolt korának sötét előítéleteivel. Pákh Albert, a Vasárnapi Ujság alapítója, Rozsnyón született s diákoskodott. Mikulik József, «A magyar kisvárosi élet» szerzője, a korszerű magyar történetírás úttörője, rozsnyói közjegyzőhelyettes volt s mint ilyen minden szabadidejét a városi levéltár sötét boltívei alatt töltötte kutató munkával. Petőfi tüzes tekintete s Jókai merengő kék szemei is végigsimogatták Rozsnyó köveit. Nagy követválasztások csatái dúltak itt egykor. Vay Sándor gróf finom keze Rozsnyófürdön jegyezte írásai nyersanyagát. Madame Sans Gêne, Szkalos Emilné, itt élte halálig szenvedő kisebbségi vértanu életét s harcolta harcait férjével együtt. Rozsnyón dolgozott csendes elvonultságban s innen ment meghalni Tichy Gyula, a magyar grafika és történeti festés egyik tragikus korán elhunyt jelese.

Rozsnyó modern történetírója: dr. Pósch József, a város utolsó magyar polgármestere, az 1831—1931 száz év történetét írta meg nagyszerű hivatottsággal.

A feladatok megváltoztak — a kisebbségi harc helyett a nemzeti építőmunkába bekapcsolódás kora következik. Rozsnyó ebben is helyt fog állni, hogy méltón és hasznosan illeszkedjék a megnagyobbodott magyar tér élő vérkeringésébe.